

ZNEČIŠŤUJE TO, CO VYCHÁZÍ

Mt 15,1-20

kázání ze soboty 31. 1. 2015 – br. Radomír Jonczy

Perikopa, která zde před malou chvílí v rámci biblického čtení zazněla, nebývá v prostředí naší církve častým námětem ke kázání. Prošel jsem si archiv kázání našeho sboru a zjistil jsem, že v průběhu minulých deseti let z této kazatelny nezazněla ani jednou. Jako bychom se obávali, že by mohla ohrozit jeden z článků naší víry, odmítající nečisté maso. Přesto, nebo snad právě proto, bych vás dnes rád pozval k jejímu promýšlení.

I. Kontrolní komise z Jeruzaléma

Z jeruzalémského ústředí židovské církve do Galilee dorazila kontrolní komise. Popularita rabbiho Ježíše den ze dne rostla, proto bylo třeba prověřit, co učí, jak žije a jakým způsobem ovlivňuje své žáky i zástupy dalších posluchačů.

Mise to nebyla snadná. Z Jeruzaléma do Galilee to bylo více než 100 km. Obvykle se tenkrát chodilo pěšky, případně jezdilo na oslech, ale vždy šlo o cestování náročné. Ke všemu ještě najít v rozsáhlém galilejském okrsku potulného kazatele, přemísťujícího se z místa na místo, určitě také nebylo snadné. Přesto jej komise nakonec objevila a rovnou na něj vyrukovala na něj s otázkou: „Proč tvoji učedníci porušují tradici otců? Vždyť si před jídlem neomývají ruce.“

II. Kauza nemytých rukou

Možná se teď v duchu ptáte, zda jim ta náročná cesta vůbec stála za to. Co je na umývání rukou tak důležitého? Moje pečlivá tchýně by vám to možná vysvětlila :-). Pokaždé když překročím práh jejího domu, se z kuchyně ozve: „Běž se vyčůrat!“ A vzápětí na to následuje otázka: „Už sis umyl ruce?“ Prostě hygiena nade vše.

Dá se říct, že o hygienu šlo i v tradici izraelského národa. Hygienická opatření tam už od starověku byla zcela nadčasově ošetřena ustanoveními Tóry. Židé však tato opatření vnímali především kulticky. Ne jinak tomu bylo v případě umývání rukou před jídlem i po něm.

Adresáti evangelia Matoušova byli v obraze, protože šlo o křesťany z Židů, adresáti evangelia Markova však jako křesťané z pohanů potřebovali, stejně jako my dnes, bližší vysvětlení. Proto Marek upřesňuje: „*Farizeové totiž a všichni židé se drží tradice otců a nejedí, dokud si k zápěstí pečlivě neomyjí ruce. A po návratu z trhu nejedí, dokud se neočistí. A je ještě mnoho tradic, kterých se drží: Ponořování pohárů, džbánů a měděných mís.*“ (Mk 7,3.4)

III. Původ a smysl kultického umývání

Hygienické pozadí dané tradice jsme ještě schopni pochopit, ale k čemu čistota kultická? Rituální očištné koupele byly Tórou předepsány především pro kněze. Ti se museli rituálně vykoupat před svou ordinací, před každým obětováním a ruce a nohy si museli omývat pokaždé, když vstupovali do svatyně. Měli si tím vždy znovu připomínat, že Bůh je svatý, tedy čistý a proto před něj člověk musí předstupovat očištěný.

Rituální očisty však Tóra předepisovala i obyčejným židům. Mýt se museli pokaždé, když se setkali s malomocnými, s lidmi postiženými výtokem z genitálií, nebo s ženami v menstruaci. Rituální očista musela následovat po každém sexuálním styku muže a ženy...

Přímou instrukci k umývání rukou před a po jídle však v Tóře nenajdeme. Je mladšího data. Vzešla z tradice otců. Po exilu s ní přišli rabíni, kteří dospěli k závěru, že by stolování vlastně mělo být jakousi bohoslužbou. Když otec rodiny lámal při večeři chléb a pronášel nad ním slova požehnání, přejímal roli kněze. Proto musel před jídlem spolu s ostatními projít očistou, která mu měla připomínat, že se během stolování setká se samotným Bohem. To stejné si měli uvědomit jeho spolustolovníci.

Ta tradice nebyla úplně k zahazení, nemyslíte? Za úvahu stojí, že se text nezmiňuje o tom, že by tradici Ježíš sám nedodržel. Jisté však je, že ji učedníci zanedbávali. Proč Ježíš nezakročil? Mám za to, že nešlo o lacinou revoltu, provokaci, či projev laxnosti, ale spíše o formu prorockého symbolického činu, podobnou té, kterou už dávno před ním používali proroci, kteří svým jednáním, někdy zcela beze slov, vedli své soukmenovce k přemýšlení.

IV. Korban, lidská tradice k obcházení Boží vůle

Taky že Ježíšův přístup jeruzalémským autoritám nenechal chladnými: „*Proč tvoji učedníci porušují tradici otců?*“ Ježíš se chápe příležitosti a reaguje protiotázkou: „*Proč vy přestupujete přikázání Boží kvůli své tradici?*“ Pro ilustraci dodává: „*Vždyť Bůh řekl: „Cti otce svého i matku a kdo zlořečí otci a matce ať je potrestán smrtí. Vy však učíte: Kdo řekne otci a matce: „To čím bych ti měl pomoci je korban, ten už to nemusí dát svému otci a matce.“*“

Tato slova vyžadují vysvětlení. Přikázání „Cti svého otce i matku“ mělo i svou ekonomickou stránku. V době, kdy ještě nefungovalo důchodové zabezpečení, byla výzva k úctě vůči rodičům mimo jiné instrukcí k tomu, aby dospělí synové nenechali své stárnoucí rodiče na holičkách. Jenže, jak už to v životě chodí, ne vždy bývají rodiče s dětmi zadobře. Pro některé jedince se rodiče v pokročilém věku stávají jakýmsi obtížným hmyzem. Ne jinak tomu bylo i v Ježíšových dobách v Izraeli.

A tak „moudré“ židovské hlavy přišly s mazanou kličkou. Vznikla tradice, podle které bylo možno rodičům říct: „Víte vy co? Společnými silami jsme sice našetřili prostředky pro vaše spokojené stáří, ale Boží dílo konané v chrámě je důležitější. A právě proto jsem se zavázal slibem, že přispěju raději na chrám. Máte prostě smůlu :-.“

Přitom je doložitelné, že mnozí z nich své závazky vůči chrámu pak stejně neplnili, ale svaté sliby jim sloužily jako alibi. Z dobových pramenů se dozvídáme, že se náboženské autority tento problém pokoušely řešit, ale přes ustanovení židovského církevního řádu prostě voda netekla :-).

V. Ježíšova výzva k revizi tradic

Cílem této Ježíšovy argumentace určitě nebyla snaha o zrušení tradic, chtěl však, aby byly znovu promyšleny a revidovány, protože neměnný a dokonalý je jedině Boží zákon. Tradice o korbanu byla evidentně zavrženíhodná a tradice o omývání rukou potřebovala novou reflexi. Její hygienické dopady byly bezesporu užitečné a symbolická rovina měla své opodstatnění. Každý rituál však svádí k bezmyšlenkovitému

opakování a pokušení záslužnictví. „Když si, Pane Bože, budu u jídla mýt ruce, zajistím si pak vlastní aktivitou očištění a už tě vlastně ani nebudu potřebovat.“

A právě na tento nešvar Ježíš reaguje slovy: „*Pokrytci, dobře o vás prorokoval Izaiáš: ‚Lid tento ctí mne rty, ale jejich srdce je ode mne daleko.‘*“ (Iz 29,13) Bez srdce, tedy bez etiky, milosrdenství a lásky k Bohu a k lidem je dodržování tradic a vlastně i Božích přikázání pouhým pokrytectvím.

VI. Znesvěcuje to, co vychází

Označit duchovní autority národa za pokrytce, bylo docela silné. Není divu, že se jeruzalémská komise urazila a odešla. Laskavý Ježíš dokázal být milosrdný k hříšníkům, ale pokrytce bral u huby, jen co je pravda. Nad farizei a zákoníky zlomil hůl, ale na prostých lidech mu moc záleželo. Proto je znovu svolal (pravděpodobně po příchodu autorit vyklidili prostor) a řekl jim: „*Slyšte a rozumějte. Ne co vchází do úst, znesvěcuje člověka, ale co z úst vychází.*“

Hygiena je důležitá, zdraví také není k zahození, ale nejhorší svinstvo do člověka nepřichází zvenčí, ale zevnitř. Ježíš tady v podstatě říká: To, co jíte a pijete, nemá co dělat s Bohem a zbožností, ale se záchodem. Jídlo vámi jen prolítne a skončí v hnojišti. Ale zlé myšlenky a pohnutky se promění ve zlé činy a uškodí vám i vašemu okolí.

VII. Co s čistým a nečistým masem?

Nevím, jak tato slova zapůsobila na zástup jeho posluchačů. Možná jim došlo, že kultická čistota rukou není to nejdůležitější, možná si začali spojovat souvislosti a pítit se po tom, zda tím Ježíš nemínil i ustanovení Tóry o čistém a nečistém mase.

Matouš se o tom v evangeliu psaném pro židy raději nezmiňuje, ale Marek ano. Pro křesťany z pohanů dodává: „*Tak prohlásil všechny pokrmy za čisté.*“ (Mk 7,19 b) My adventisté se zde rádi odvoláváme na jinou překladovou variantu uvedenou v ČEPu pod čarou: „*Tak se očišťují všechny pokrmy.*“ Tedy ne, že Ježíš očistil všechny pokrmy, ale že se ony samy očišťují tak, že projdou organismem a skončí ve hnoji :-).

Myslím však, že dohadování o překladových variantách není zas až tak důležité. Naši adventističtí otcové na sebe před léty vzali závazek z knihy Leviticus 11. kapitoly a odmítli konzumování nečistého masa. Jako křesťané z pohanů nebyli povinni kultická ustanovení Tóry dodržovat. Vzniklá tradice však posilovala jejich odhodlání k čistotě a omezení masité stravy určitě nebylo ke škodě.

Proto si nemyslím, že je nutné tuto tradici bořit. Měla by však být podrobena reflexi. Měli bychom si znovu ověřit, zda nás doopravdy vede k posvěcení, nebo k pokrytecké představě o tom, že se odmítáním nečistého stáváme lepšími než ostatní a že si tak vlastní aktivitou zajišťujeme své spasení. Víte, vždy znovu mne děsí, když mi adventista, který už dávno přestal praktikovat své křesťanství, řekne: „Ale nemysli si, vepřovému já se dodnes vyhýbám.“ Přátelé, bez srdce je tento dietní návyk jen prázdným, zavrženíhodným pokryteckým rituálem...

Nezbývá proto než dnešní zamyšlení nad náročnou perikopou Matoušova evangelia ukončit slovy, která Ježíš při vysvětlování dané problematiky adresoval zástupu svých posluchačů: „*Slyšte a rozumějte.*“ Amen